

Városi könyvtárak honlapjai Pest megyében*

A könyvtár mint intézmény évezredek óta működik, mert mindig képes volt idomulni az éppen aktuális trendhez. A XXI. század átalakulóban lévő gazdasági és társadalmi körülményeihez alkalmazkodva szinte minden könyvtár felülvizsgálja szolgáltatásait és azok hatékonyságát. A legfontosabb kérdés az, hogyan lehet megújulni.

A számítástechnika és az informatika megváltoztatta a könyvtárak és a könyvtárosok életét. Az internet elterjedésével, az elektronikus információszolgáltatás mindennaposává válásával a könyvtáraknak is újra kell fogalmazniuk információs stratégiájukat, kaput kell nyitniuk a világra, és lehetőséget kell teremteniük használóiknak arra, hogy beléphessenek ezen a kapun a világháló segítségével is. A lehetőségek kihasználásával bővíteni kell a szolgáltatások körét, megfelelő tempót kell felvenni az információs szupersztrádán, hogy minél több potenciális használóhoz jusson el az adott könyvtár szolgáltatásainak híre.

Elengedhetetlen tehát, hogy alkalmazkodva a változásokhoz, a könyvtárak minél nagyobb számban rendelkezzenek saját önálló honlappal, ne csak fizikai valójukban, hanem virtuálisan is lehetőséget nyújtsanak szolgáltatásaik igénybevételehez.

Milyen legyen a honlap?

Könyvtári honlapok létrehozására nincsenek lefektetett szabályok, mint ahogy nincsenek kötelezően előírt formai és tartalmi elemek sem, előállításukkor az általános honlapszerkesztési elvek dominálnak, kiegészülve a helyi ötletekkel, sajátosságokkal.

2002-ben az Európai Unió Tanácsa létrehozta a MINERVA programot, amelynek célja a tudományos és kulturális tartalmak digitalizálásának összehangolása. A program kiemelt szerepet szán a kulturális weblapoknak, mivel ezek képviselik az európai kultúra sokoldalúságát, értéket közvetítenek Európa kultúrájából a felhasználók számára. Minőségi irányelveket dolgoztak ki, amelyek hozzájárulnak a megfelelő színvonalú kulturális weblapok létrehozásához.

A kulcsszavak: *átláthatóság, hatékonyság, karbantartottság, elérhetőség, felhasználóközpontúság, interaktivitás, többnyelvűség, átjárhatóság, jogkövetés, hosszú távú megőrzés.*

---

* A teljes dolgozat a részletes honlapelemzésekkel együtt megtekinthető a <http://www.dkvk.hu/dkwebte-konyvtar/egyeb.htm>

A könyvtári weboldalak jellemzői

A könyvtári honlap nem más, mint a könyvtár alteregója a virtuális térben. Feladata, hogy a könyvtárat mint intézményt, annak arculatát, szellemiségét és szolgáltatásait megjelenítse a világhálón. Célja, hogy minél szélesebb körben szólítsa meg a felhasználókat, és szolgáltatásaival elérje, hogy a felhasználó rendszeres látogatója legyen a honlapnak. A könyvtári honlap nem a szakmának szól, tervezésekor a felhasználók igényeit, szokásait kell figyelembe venni.

A szakirodalomban olvasottak és a saját tapasztalataim alapján kidolgoztam egy szempontrendszert, amely kiinduló pontja volt a dolgozat következő fejezetében szereplő honlapcselekméseknek.

Formai szempontok

Belépéskor a honlap nyitóoldalára jutunk, ennek két fajtájával találkoztam. Az egyik egy *belépésre szolgáló oldal*, amely a látogató tudomására hozza, hová juthat, ha tovább lép. Rendszerint a könyvtár nevét, esetleg fényképét láthatjuk itt. Nem tartalmaz információt, nem tudunk meg semmit a könyvtárról. A másik fajtája a nyitóoldalnak az *informatív*, amely az előbbiekben kívül megjeleníti a menüt, köszöntő szöveget, képeket tartalmaz, közli a fontos információkat, felhívja a figyelmet a könyvtárban történő rendezvényekre stb.

A következő lényeges elem a menü elhelyezkedése, struktúrája. Beszélhetünk egylépcsős és többlépcsős menüről. Az *egylépcsős menü* esetében a menüre kattintva annak tartalma rögtön olvasható egy vagy több képernyőoldalon keresztül. A hosszabb tartalom megkívánja a gördítősáv használatát. A *többlépcsős menüre* kattintva előtűnnek a főbb logikai egységek – almenük –, amelyek alcímként funkcionálnak, és továbbvezetnek minket a megjelenítendő tartalomhoz.

A navigáló eszközök megléte egy honlap esetében igen fontosak. Több fajtájukat különböztethetjük meg. Léteznek az adott *oldalon belül* navigáló gombok, például „lap alja/lap teteje”, az *oldalak közötti* navigációt segítő elemek, mint a „vissza az előző oldalra”, „következő oldal”, „vissza a nyitóoldalra”. Ebbe a csoportba tartozik a „helyzetjelző”, amely azt mutatja meg, épp hol állunk a honlapon, és a honlaptérkép, amely tartalomjegyzékként jeleníti meg a honlapon található oldalakat. Bár nem tartozik szorosan a navigációs elemek közé, de itt utalok a belső és külső linkek meglétére. A *belső link*, kihasználva a hipertext lehetőségeit, egy másik, a honlapon található tartalomra mutat, megkönnyítve ezzel az információ elérését. A *külső link* (ugrópont vagy élőkapocs) egy a honlapon kívüli oldalra mutat, mintegy hivatkozva az ott található tartalomra.

A külső megjelenésnél figyelembe vettem a *hátterek és betűk színét, olvashatóságát*. Megvizsgáltam, hogy *harmonizálnak-e* az oldalak, elkülönülnek-e vizuálisan is a különböző tartalmak. Bár egy honlap értékét a tartalma adja, fontos eleme a külső megjelenése is, mivel ez adja az első benyomást, ami alapján értéklik a honlapot.

Tartalmi szempontok

Elsőként azokat az információkat kerestem, amelyek a könyvtárról mint intézményről jelennek meg. A cím, telefonszám, a könyvtár elektronikus levélcíme tartoznak az úgynevezett *elérhetőségi adatok* közé. Igen fontos információ a *könyvtár*

nyitva tartása, hiszen a hagyományos szolgáltatásokat csak ezekben az órákban lehet elérni, ellentétben az elektronikus szolgáltatásokkal, ahol nem számít sem az idő, sem a tér. Amennyiben a könyvtár felvette valamilyen neves személyiség nevét, megnéztem, szerepel-e a honlapon a névadó életrajza, esetleges publikációinak jegyzéke, fényképe stb. A *könyvtár története* is érdekességekkel szolgálhat, bár valljuk be, nem ezek az oldalak lesznek a leglátogatottabbak. Ha a könyvtár feltünteteti a *szervezeti egységeit, részlegeit*, ugyanúgy plusz információkkal látja el az olvasóit, mint például az *állományinformációk* megjelenítésével. Ezek az adatok előre felhívják a figyelmet a könyvtár kínálta lehetőségekre, hozzávetőlegesen tájékoztatnak a különféle dokumentumtípusok arányaira nézve. Kíváncsi voltam még arra, hogy a könyvtárak fontosnak tartják-e a könyvtári *alapkokumentumok* megjelenítését a honlapon. Szerepel-e az oldalakon a Szervezeti és Működési Szabályzat, a Küldetésnyilatkozat, a Könyvtárhasználati Szabályzat, ezek nagy valószínűséggel azok a dokumentumok, amelyek a látogatók érdeklődésére is számot tarthatnak.

A felhasználó számára leglényegesebb információcsoport a honlapon, a *szolgáltatások* bemutatása. Az olvasó szeretné pontosan tudni, hogy milyen szolgáltatásokat vehet igénybe személyesen, és melyeket elektronikusan. Evidens, hogy az a könyvtár számíthat több olvasóra és honlaplátogatóra, amelyeknek szolgáltatásai sokrétűek. Különösen fontosnak tartottam felmérni, hogy a könyvtár hozzáférhetővé tette-e *OPAC*-ját (elektronikus katalógusát), mivel nagy valószínűséggel az olvasó elsődlegesen arra kíváncsi, megvan-e az adott dokumentum a könyvtárban. Természetesen létezhet más, a könyvtár által összeállított *adatbázis* is, ami emeli a szolgáltatások színvonalát. Nem kell hangsúlyoznom a *különgyűjtemények* meglétének fontosságát sem, legyen ez akár dokumentumtípusok szerinti, akár tartalom szerinti elkülönülés. Mostanában – szerencsére – egyre inkább elterjed a teljes szövegű (full text) állományok megjelenítése és az egyéb *digitalizált tartalmak* bemutatása. Napjainkban több nemzetközi és hazai projekt foglalkozik tartalomdigitalizálással, ennek különösen nagy jelentősége van a nemzeti és helytörténeti anyagok hosszú távú megőrzésében és szolgáltatásában. Figyelemmel kísértem tehát, rendelkezik-e a könyvtár digitalizált anyaggal.

A hagyományos szolgáltatásokon kívül a könyvtárak számos *rendezvény* is színesítik mindennapjaikat. Ezek a programok kultúráközvetítő szerepükön túl nemcsak propagandaeszközök, hanem komoly funkciót vállalnak a közösségetremtésben is. Hasonló szerepük van a különböző *pályázatkiírásoknak* is. Természetesen maga az intézmény is nyújthat be pályázatokat, hozzátartozik az olvasóközönség korrekt tájékoztatásához, ha pozitív elbírálás esetén tájékoztatják őket az elnyert összeg felhasználásáról. Lényeges elemnek tartom a *frissítés* kérdését is. A honlapon lévő adatoknak, időpontoknak, meghívóknak naprakészeknek kell lenniük, különben nem közvetítenek releváns információt. Ha nem szerepel az utolsó frissítés dátuma, vagy annak gyakorisága az oldalakon, az esetek többségében a meghívók, rendezvények dátumaiból lehet következtetni.

Külön figyelmet szenteltem a *kapcsolatoknak*, vagyis annak, hogy a honlap milyen arányban tartalmaz *külső linkeket*. Lényegesnek tartom azt, hogy a könyvtár milyen külső kapcsolatokkal rendelkezik, hogy azok milyen szerteágazóak, sokrétűek. Szolgáltatási szempontból is fontosnak tartom, hogy tartalmaz-e *linkgyűjteményt*, megkönnyítve ezzel a felhasználók számára a keresést a világhálón. Az intézmény imázsának javítása érdekében a könyvtár és felhasználó, valamint a

könyvtár és olvasó között lényeges elem lehet a dolgozókkal való *elektronikus kapcsolatfelvétel* lehetősége. Ha a dolgozóknak van saját e-mail címük, és meghatározható a könyvtárban végzet munkájuk, szakterületük, az olvasó egy adott kollégával veheti fel a kapcsolatot, nem a személytelen intézménnyel. Interakcióra ad még alkalmat a „*Vendégkönyv*” is, ahová a felhasználók beírhatják tapasztalataikat a könyvtárról vagy különböző szolgáltatásokról, megoszthatják ötleteiket a könyvtárosokkal és a többi felhasználóval, esetleg szavazhatnak a felvetődött kérdésekre.

Az IFLA Internet kiáltványa kimondja: „...*A könyvtáraknak és információs szolgáltató helyeknek az is a feladatuk, hogy közösségük minden tagját kiszolgálják korra, fajra, nemzetiségre, vallásra, kultúrára, politikai irányultságra, fizikai, vagy más fogyatékosagra, nemi vagy más szexuális beállítottságra vagy egyéb más helyzetre való tekintet nélkül...*” A kiáltványban foglaltak megvalósítása érdekében a könyvtári honlapokat elérhetővé kell tenni a fogyatékkal élők számára is. A csökkent látóképességű felhasználók számára olyan lehetőségeket kell(ene) teremteni, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy egyenrangú tagjai legyenek az információs társadalomnak. (pl. szöveges hangfájlok, „öregbetűs” megjelenítés). Ezért a szempontrendszer kialakításakor külön figyelmet szenteltem *a fogyatékkal élőknek nyújtott szolgáltatásokra*.

Számos felmérés és általános tapasztalat azt bizonyítja, hogy az internethasználók táborába egyre több 14 éven aluli gyermek tartozik. Fontos feladat a könyvtárak számára, hogy honlapjukon az *életkori sajátosságokat* figyelembe vevő oldalak is szerepeljenek. Azok a gyerekek, akik rendszeresen felkeresik a honlap gyermekoldalait, ugyanilyen természetességgel használják majd felnőttként a könyvtár elektronikus szolgáltatásait is. A honlapok elemzésénél megvizsgáltam, hogy a gyermekkönyvtárak oldalai a gyermekek részére készült-e.

A *nyelvválasztási lehetőség*, bár manapság még nem gyakori a városi könyvtári körökben, a jövőben igen nagy jelentőséggel bír. Tudomásul kell vennünk, hogy csak abban az esetben keressük fel könyvtárunkat az országhatárokon kívülről, ha idegen nyelven is biztosítjuk értékes, ritka, esetleg digitalizált anyagainkhoz a hozzáférést. A kezdeti lépések megtételére itt az idő. A nyelvválasztási lehetőségek meglétét is jelölöm az elemzésekben.

Szempontrendszer

A fentiek figyelembevételével a következő szempontrendszert alakítottam ki:

- Formai szempontok
  - Nyitóoldal
    - ◆ Belépésre szolgál
    - ◆ Informatív
  - Menüpontok
    - ◆ Kezelhetőség
    - ◆ Egylépcsős-többlépcsős
  - Navigáció
    - ◆ Oldalon belül (lap alja/teteje)
    - ◆ Oldalak között (vissza/előre)
    - ◆ Helyzetjelzés (hol vagyok most)

- ◆ Belső linkek
- ◆ Külső linkek
- Külső megjelenés
  - ◆ Színek, betűtípusok
  - ◆ Harmonizálnak-e az oldalak
  - ◆ Elkülöníthetőek-e vizuálisan a különböző tartalmak
  - ◆ Könnyen olvasható-e
- Tartalmi szempontok
  - Információk a könyvtárról
    - ◆ Cím
    - ◆ Nyitva tartás
    - ◆ A könyvtár története
    - ◆ Névadó
    - ◆ Szervezeti egységek, részlegek
    - ◆ Dolgozók
    - ◆ Alapdokumentumok
    - ◆ Állományinformációk
  - Szolgáltatások
    - ◆ Szolgáltatások bemutatása, lehetőségek
    - ◆ OPAC
    - ◆ Más adatbázis
    - ◆ Különgyűjtemények
    - ◆ Digitalizált anyag
    - ◆ Rendezvények, pályázatok
    - ◆ Naprakész információk
  - Kapcsolatok – linkek
    - ◆ Fenntartóhoz
    - ◆ Városhoz, régióhoz
    - ◆ Helyi médiához
    - ◆ Linkgyűjtemény
    - ◆ Elektronikus kapcsolatfelvétel a dolgozókkal
    - ◆ Vendégkönyv
  - Egyéb
    - ◆ Fogyatékkal élőknek nyújtott szolgáltatások
    - ◆ Életkori különbségek figyelembe vétele
    - ◆ Nyelvválasztási lehetőség

Pest megyei városi könyvtárak honlapjainak elemzése

A világhálón lévő tartalmak gyorsan változnak, avulnak. Az általam végzett felmérés 2005. február 15-e és 2005. március 10-e közötti állapotokat tükröz.

A felmérésben résztvevő könyvtárak: Aszód, Budaörs, Cegléd, Dunaharaszti, Dunakeszi, Érd, Gödöllő, Nagykáta, Nagykőrös, Ráckeve, Vác, Vecsés, Veresegyház.

A vizsgálat idején Pest megyében csupán 13 városi könyvtárnak volt elérhető a honlapja. A címek az OSZK honlapján található HUNOPAC adatbázisból, a Startlap *konyvtar.lap.hu* oldaláról és a városok hivatalos honlapjairól származnak.

Az elemzések összegzése

A megvizsgált 13 honlap közül kilenc nyitóoldala tartozik az informatív kategóriába. Ezek az oldalak a könyvtár nevén, fényképén és elérhetőségein kívül tartalmaznak a menüsört, esetleg felhívják a figyelmet az aktuális eseményekre. A belépésre szolgáló oldalaknak köszöntő funkciójuk van, ahhoz, hogy bármit megtudjunk a könyvtárról, be kell lépniük. Az ilyen honlapok viszonylag alacsony arányának az lehet a magyarázata, hogy a megrendelők nem akarják „rabolni” a felhasználók idejét, hiszen az első betöltődő oldalról még nem derül ki semmi.

A menü szerkezete egy- vagy többlépcsős lehet. Egylépcsős esetben a menüre kattintva rögtön az adott tartalomhoz jutunk, többlépcsős menü esetén a tartalmat újabb egységekre tördelve találjuk meg a keresett információt. A honlapok többsége, 62 százalék a egylépcsős menüt preferálta, de három olyan könyvtár is volt, amelyik attól függően, hogy a téma hogyan kívánta meg, vegyesen alkalmazta a lehetőségeket. A honlap értéket – természetesen a tartalmán kívül – a tartalomban való eligazodás is adja. Navigálás tekintetében összességében pozitív képet kaptam. A honlapok legkevésbé az oldalon belüli navigációt alkalmazták, itt a gördfőtűsáv használatára hagyatkoztak. A helyzetjelzést a menüpontok színváltozásával jelölték, esetleg a menüpont nevét mint címet használták. Belső tartalomra mutató linket tíz könyvtár használt. Külső linket mindegyik honlap tartalmazott, igaz, a linkek száma és tartalmi jelentősége igen különböző. Volt olyan oldal, amely csak a honlapkészítő kft.-re mutató linket tartalmazta, találhatunk olyat is, amelyik összegyűjtötte a város fontos intézményeinek linkjeit, valamint egy igen komoly gyűjteményt állított össze az Európai Unióval kapcsolatban

A vizuális megjelenés is sokat elárul a könyvtárról. Megmutatja, mennyire átgondoltan tervezték meg a honlapot, mit szeretnének láttatni az intézményről. Természetesen találtunk olyan példát is, amikor átgondolatlan, rossz döntések születtek. Egyetlen olyan honlapot találtam, ahol kifejezetten zavaró hatások érhetik a felhasználót, a többi jól olvasható. A tizenhárom honlap közül csupán három könyvtáréről mondhatjuk, hogy nem gondoltak arra, hogy az oldalakat egységben tartsák, hogy a színek, hátterek és a tartalom harmonizáljon egymással.

A könyvtárról szóló általános információkat igen nagy arányban tüntették fel a honlapon. A felhasználó könnyen megtalálhatja mindenhol a könyvtárak elérhetőségeit. Azonban van olyan könyvtár, ahol a nyitvatartási idő nincs feltüntetve, igaz, ez a honlap egyéb hiányosságokat is mutat. Nagy számban tartalmaznak az oldalak bőséges információt a könyvtár történetéről, illetve névadójáról is. Egyre inkább előtérbe kerül a „személyesebbé tenni a könyvtárat” elv, ennek folyománya a könyvtári dolgozók nevének, esetleg fényképének feltüntetése. Csupán öt esetben nem tudhatjuk meg, hogy kik is teljesítik az olvasók kéréseit.

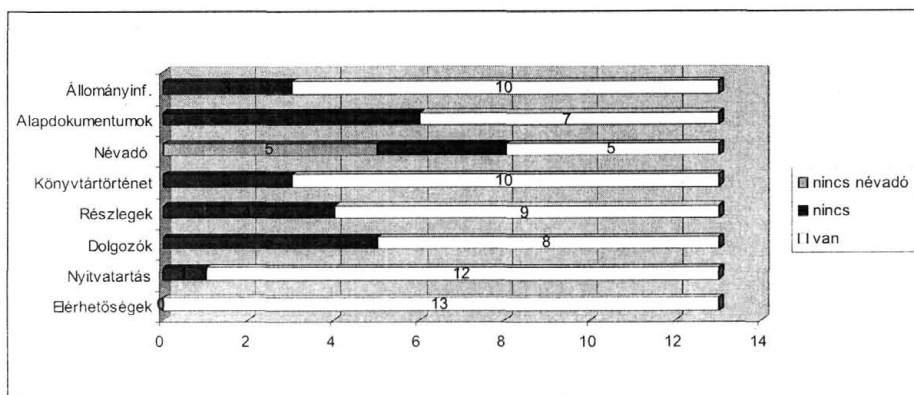
A könyvtárhasználati szabályzatot minden könyvtár feltüntette a honlapján, hol eredeti, hol „könnyen fogyasztható” formában. Kilenc esetben volt megállapítható konkrétan, hogy a könyvtár milyen részlegekkel rendelkezik, pedig ez éppen olyan fontos információ, mint az állomány bemutatása. A felhasználó így fel tudja mérni, mire számíthat. Kivétel nélkül mindegyik könyvtár bemutatta szolgáltatásait, ami nem véletlen, hiszen az egyik legfontosabb információ, hogy az intézmény mit tud nyújtani az olvasónak.

A könyvtár on-line katalógusát kilenc esetben tüntette fel a könyvtár, illetve kilenc esetben tette lehetővé a felhasználóknak, hogy katalógusában on-line mó-

don keressen. Ebből a kilenc könyvtárból nyolc esetben a Szikla integrált könyvtári rendszert használják, egy esetben pedig a Textlib-et. A Szikla esetében három olyan könyvtárat találunk, ahol nemcsak a Szikla központi keresőfelületére mutatnak a linkek, hanem a saját oldalán egy Szikla keresőfelületet alakítottak ki, ahol az adott könyvtár állományában lehet keresni.

Nyolc-nyolc esetben találhatunk az oldalakon egyéb, a könyvtár által készített adatbázisokat, illetve különgyűjteményeket. Főleg a hangzódokumentumokat és a helytörténeti gyűjteményt tartják fontosnak bemutatni a könyvtárak. Rendezvényre, pályázatokra kilenc könyvtári honlapon találtam utalást. Itt kell megjegyezni, hogy ezeknél az elemeknél igen fontos a frissítés kérdése. Az a honlap, ahol több hónapja nem frissítették például a meghívókat, információközvetítő szempontból nem sokat ér. Egy meghívó vagy egy pályázat az adott dátum után már nem tartalmaz értékelhető elemeket, csak a „könyvtártörténet” oldalon.

A könyvtárak hónapjain megjelenő információk az intézményről

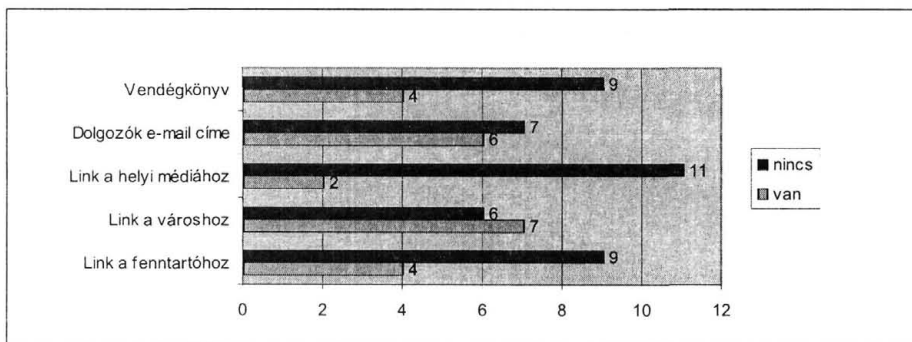

A könyvtárak linkgyűjteményei főleg könyvtári témakörűek. Hét honlapon lehető fel linkgyűjteménynek nevezett menüpont, ezen kívül „elszörtan” is találunk ugrópontokat a külvilág felé. Négy honlap kapcsolódik az intézmény fenntartójához, hét a városhoz és kettő a helyi folyóiratok elektronikus formájához.

Szerencsésnek tartom, hogy a könyvtárak közel felénél a dolgozókkal elektronikusan is fel lehet venni a kapcsolatot, sokat segít ez a gesztus a könyvtár „megszemélyesítésében”. Az interaktivitás másik megtestesítője a „vendégböngésző”, ahová a felhasználók beírhatják véleményüket, ötleteiket. A könyvtárak közel harmada alkalmazta ezt a módszert, tapasztalatom szerint igen kevés sikerrel. A látogatók még nem szokták meg ezt a lehetőséget egy könyvtár honlapján, nem használják ki.

Talán felesleges hangsúlyoznom a gyermekek könyvtárhasználóvá nevelésének fontosságát, aminek a gyermekkönyvtári honlap is része lehetne. Sajnos, csak két olyan városi könyvtár van Pest megyében, ahol a kis olvasók igényeinek és elvárásainak igazán megfelelő oldalakat találtam. Nemcsak az a fontos, hogy a könyvtárhasználati szabályzat „tegező” formában kerüljön fel az oldalra, hanem a tartalmi és formai elemek is összhangban legyenek az életkori sajátosságokkal.

Kapcsolatok – linkek

Nyelvválasztási lehetőség egyetlen könyvtárban áll a látogató rendelkezésére. úgy vélem, ezen (is) van még mit javítani, mint ahogy a fogyatékkal élők számára nyújtott szolgáltatások terén is. Bár a könyvtárak rendelkeznek ilyen jellegű szolgáltatásokkal (hangoskönyvek, bibliobusz, könyv házhozszállítás), a honlapok egyike sem tartalmaz olyan lehetőségeket, amelyek megkönnyíték a fogyatékkal élők információhoz jutását a könyvtári honlapokon.

Honlapstatisztikával, számlálóval négy esetben találkoztam. Ezek az eszközök kétélű fegyverként is működhetnek, mivel a látogatók számát és szokásait is megjelenítik. Ha a számláló sok látogatót regisztrál, pozitív képet sugároz, de ha keveset, akkor épp ellenkező hatást vált ki. Talán ennek tudatában nem tették láthatóvá a honlapkészítők az ilyen irányú statisztikai adatokat. A honlapot előállító magánszemélyek és cégek nevét hat esetben tüntették fel az oldalakon, két esetben a designer cég honlapjára mutató linket is megadták, nem titkolt reklámozási céllal.

A 13 honlappal rendelkező könyvtár közül nyolc küldte vissza a honlapjaira vonatkozó kérdőívet. A válaszokból kiderül, hogy három könyvtár is 2004-ben készítette el a honlapját, a legrégebbi 1997-ben került a világhálóra. Az oldalakat egyenlő arányban készíti hozzáértő kolléga vagy webmester. A költségvetés öt esetben foglalja magába a felmerülő költségeket, pályázati forrásokból származó hozzájárulásról egy könyvtár sem számolt be.

A honlapok tartalmáról és vizuális megjelenéséről három esetben az igazgató dönt, egy esetben a webmester, négy könyvtárban közösen dönt a kollektíva. Az indulás óta a honlapok közül hét változott meg. Főleg aktualizálták az anyagokat, felvezették a változásokat, az új szolgáltatásokról szóló információkat. Új elemek kerültek fel, mint például egy helytörténeti bibliográfia vagy fotóalbum. Két esetben jelezték a könyvtárak, hogy megváltoztatták a honlap formai elemeit.

A jövőben négy könyvtár tervezi, hogy oldalain változtat. Két jelzés érkezett arról, hogy a digitalizált helytörténeti dokumentumokat fel kívánják tenni a könyvtár oldalaira; egy könyvtár pedig jelenleg azon dolgozik, hogy könyvtári katalógusát valós idejű hozzáférésűre alakítsa, tehát a felhasználó ne csak azt lássa, hogy az adott dokumentum megvan-e a könyvtár gyűjteményében, hanem azt is, ha jelenleg kölcsönzésben van. Egy könyvtár tervezi új arculat kialakítását, és egy jelezte, hogy kistérségi információkat szeretne feltüntetni honlapján.

A honlapelemzések táblázatos formában

SZEMPONTRENDSZER ELEMJEI (igen = 0 nem = 1)	VÁROSNEVEK												
	Aszód	Budaörs	Cegléd	Dunaharaszti	Dunakeszi	Érd	Gödöllő	Nagykátán	Nagykőrös	Ráckeve	Vác	Vecses	Veregyház
Nyitóoldal beképzése = 0 informatív = 1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	0	1	1	1
Menü egylépcsős=0 többlépcsős=1	0	0	1	0	1	0 és 1	0 és 1	0	0 és 1	0	0	0	0
Navigáció oldalon belül	1	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	1	1
Helyzetjelző	1	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1
Belső link	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Külső link	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Olvashatóság jól=0 rosszul=1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Színek, betűtípusok, háttér har- monizál=0 nem=1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Elérhetőségek	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nyitva tartás	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dolgozók	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Szervezeti egységek	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Könyvtár története	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Névadó	1 nincs neve	0	1 nincs neve	1 nincs neve	1	0	1 nincs neve	1	0	0	0	1	1 nincs neve
Alapdokumentumok	1	1	1	0	0	0	0	1	1		0	1	0
Állományinformációk	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Szolgáltatások bemutatása	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
OPAC	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1
Egyéb adatbázis	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1
Külföldgyűjtemény	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1
Rendezvények pályázatok	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1
Digitalizált anyag	1	1	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1	1
Link a fenntartóhoz	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1
Link a városhoz	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1
Link a helyi médiához	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1
Linkgyűjtemény	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Dolgozók e-mail címe	1	1	1	1	0	0	1	0	1	1	0	0	0
Vendégkönyv	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1
Szolg. fogyaékkal élőknek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Életkori sajátosságok	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1
Nyelvváltás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Számláló vagy Honlap statisztika	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1
Honlap készítője	0	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	1

Összefoglalás

Céлом az volt, hogy felmérjem, hogyan használják ki- és fel a Pest megyei városi könyvtárak az internet lehetőségeit. Az a tény, hogy a megyében a városi könyvtárak több mint fele nem rendelkezik saját önálló honlappal, sejteni engedte az eredményt. A felmérés során azonban, véleményem némileg megváltozott. Az általam látott könyvtári honlapok összességében nem mutattak szembetűnő hiányosságokat, sőt kiváló megoldásokat is találtam.

Azonban a tapasztalatok birtokában állíthatom, az intézmények néhány kivétellel még mindig a hagyományos könyvtári feladatokat és feladatmegoldásokat preferálják; igénybe veszik ugyan a modern technika vívmányait, de nem használják ki azok lehetőségeit. A könyvtárak úgy tekintenek a honlapra, mint egy virtuális hirdetőtáblára. Nem élnek az interaktivitás lehetőségével, nem gondolnak arra, hogy a világhálón való jelenléttel az idő és a tér megszűnhet, legalábbis könyvtári viszonylatban.

A Pest megyei könyvtári honlapok nagy része statikus, a felhasználó információkat tud meg a könyvtárról, de nincs arra lehetősége, hogy interaktív módon távolról vegye igénybe a szolgáltatásokat. Az olvasó nem elsődlegesen azért látogat meg egy könyvtári honlapot, hogy megismerje a könyvtár használati szabályzatát, hanem arra kíváncsi, hogy megtalálja-e a számára fontos dokumentumot, talál-e az oldalakon olyan anyagokat, amelyek különlegesek, más helyen nehezen vagy egyáltalán nem hozzáférhetőek. Tipikusan ilyen anyagok például a digitalizált helytörténeti dokumentumok, a könyvészeti ritkaságok, a hagyatékok. Meglátásom szerint ezen a téren még sok tennivaló akad.

Szemléletváltásra van szükség, el kell érni, hogy az intézmény ugyanolyan fontosnak tartsa honlapja fejlesztését, mint szolgáltatásai színvonalának emelését. Meg kell tanulni használni és kihasználni a honlap adta lehetőségeket, mint ahogy néhány Pest megyei könyvtár már megtette. Biztatónak tartom, hogy azok a könyvtárak, amelyek a közeljövőben változtatni kívánnak honlapjukon, elsősorban a digitalizálást és az interaktív katalógus-hozzáférést említik mint feladatot.

Azt azonban nem lehet elvárni az intézményektől és kollégáktól, hogy maguktól, minden segítség nélkül induljanak el ezen az úton. Központi támogatásra van szükség, szakmai konferenciákra, továbbképzésekre, nyílt napokra, ahol a kis könyvtárak dolgozóit is megismertetik a lehetőségekkel. Kidolgozandó lenne egy „ismérv kódex”, amely felhívná a figyelmet a könyvtári honlapok legfontosabb jellemzőire, kötelező, alapvető tartalmára, ötleteket adna az on-line szolgáltatások fejlesztéséhez.

A XXI. században a könyvtárak feladata az, hogy részt vegyenek az információs társadalom fejlesztésében és kiterjesztésében, egyre több és értékesebb elektronikus tartalmat biztosítsanak a világhálón is, ezzel növelve a potenciális könyvtárhasználók táborát. A Pest megyei könyvtárak előtt (is) nagy út áll még, hogy a mindennapi életben is működhessen a jelenlévő jövő intézménye, a „falak nélküli könyvtár”.

Bajnok Tamara

Kompetenciafejlesztés – országos versennyel

A Bod Péter Könyvtárhasználati verseny megálmodói, Ugrin Gáborné és Zsoldos Jánosné könyvtárostanárok a tehetséggondozás, a könyvtárostánári munka kiteljesítéseként fogalmazták meg követelményrendszerét. A verseny kialakult tematikája jól követi napjainkban is azokat a tudástartalmakat, amelyeket a könyvtárhasználati órákon valamennyi diákunk elsajátíthat iskolájában: dokumentumismeretet, könyvtárismeretet és tájékozódást a könyvtárban.

A verseny jól szolgálja a XXI. század magyar közoktatásának törekvéseit is, hiszen a NAT 2003-ban megfogalmazott kulcskompetenciái közül több is fejlesztésre kerül a felkészülés során. Ilyen kulcskompetencia a kommunikációs kultúra. A NAT implementációja a következőképpen fogalmazza meg ennek tartalmát:

„A kommunikációs kultúra a megismerést, a tanulást, a tudást, az emberi kapcsolatokat, az együttműködést, a társadalmi érintkezést szolgáló információk felfogása, megértése, szelektálása, elemzése, értékelése, felhasználása, közvetítése, alkotása.... Középpontjában az önálló ismeretszerzés, véleményformálás és -kifejezés, a vélemények, érvek kifejtésének, értelmezésének, megvédésének a képességei állnak.”

A Bod Péter Könyvtárhasználati verseny kezdetektől fogva kiemelt jelentőséget tulajdonított a tehetséggondozás kapcsán az önálló ismeretszerzés képességének fejlesztésére, mondhatni, ez volt a verseny egyik alapvető célkitűzése.

A XXI. században ehhez erősen kötődnie kell a megszerzett ismeretek megfelelő rendszerezésének és önálló véleményként való megfogalmazásának. Ezért gondolta úgy a 2005–2006. tanév versenybizottsága, hogy a feladatoknak erősen kapcsolódnuk kell – a hagyományokon alapulva – véleményformálás és kifejezés képességének fejlesztéséhez.

Az országos verseny megyei fordulói igen sokszínűek, vannak olyan megyék, ahol csak írásbeli, van, ahol írásbeli és szóbeli megmérettetés során döntenek el az országos döntőbe jutó diákok sorrendjét a könyvtárostanárok.

Budapesten a fővárosi forduló hagyományosan írásbeli és szóbeli versenyt jelent. Ebben az esztendőben a Szerb Antal Gimnázium adott otthont az írásbeli fordulónak, míg a „formabontó” szóbelire a máriaremetei Ökumenikus Általános Iskola könyvtárában került sor.

Formabontó volt a fővárosi szóbeli forduló, hiszen a diákoknak olyan feladatot készítettünk Beély Gábor szaktanácsadó kollégámmal, amely az információszerzés, -rendszerezés képessége mellett az önálló vélemény megfogalmazását, érvekkel alátámasztott kifejtését várta el a versenyzőktől. A projekt módszer elemeinek felhasználásával készítettük a feladatokat.

A diákok reggel kilenckor egy zárt borítékban kapták meg azt az instrukciós levelet, amely a szellemi munka technikájának lépéseit tartalmazta, s amelynek

„végállomása” egy önálló kutatási téma kidolgozása volt. A tanulmányi verseny idei témája az ötvenes évek második felének, 1956-nak a művelődéstörténete. ehhez kapcsolódtak a feladatok is.

Az első kategória tagjai (7–8. évfolyamos diákok) a sport, technikatörténet, öltözködés- és művészettörténet körében kutakodtak. A második kategória résztvevői (9–10. évfolyamosok) ugyanezen időszakban vizsgálták az európai divatot, a hidegháborút kísérő atom- és űrkutatást, a közlekedés- és oktatástörténetet. A versenynek régen része – sok éve különdíjas feladat – a számítógépes információkeresés. Az idej esztendő újdonsága, hogy a gimnazista korosztálytól elvártuk az internet használatát.

Fő feladatuk egy képeslap nagyított verziójának elkészítése volt. Bőven használhatták a kézikönyveket, a História, a Rubicon és a korabeli, 1956-os Élet és Tudomány számait is. Élhettek a CD-ROM adta lehetőséggel is.

A zsűri tagjai elmélyülten figyelték a feladat értelmezését, az anyaggyűjtés fázisát, amelynek végén értékelték a felhasználni kívánt dokumentumtípusok számát, a könyvtári tájékozódás mikéntjét.

Ezt követte a kiválasztott dokumentumok értékelése az információk szempontjából és a jegyzetelés. A cédulakészítés menetét még írásban végezték a diákok, hogy majd egyetemistaként számítógéppel éljenek e munkafolyamat során is. Pontos forrásmegjelölést vártunk valamennyiüktől. A jegyzeteket a zsűri ismét értékelte, és máris hozzá lehetett fogni a felhasználni kívánt képanyag másolásához, ragasztásához, és a képeslap szövegének megírásához.

Az elkészült művek tanúsága alapján van mit tanítanunk a gyerekeknek, hiszen tudatosan láttak munkához a könyvtárban, ügyesen, céltudatosan válogatták ki a számukra legfontosabb információkat, de hogy mi az a képeslap, azt már kevesen tudták igazán. A legtöbben plakátszerűséget készítettek, amelynek volt hátoldala, és az képeslapnyi üzenetet tartalmazott. Volt olyan is, akinek gondot okozott a téma sokszínűsége, és görcsösen ragaszkodott egyetlen személyhez e korból.

Nagy élményt jelentett a kész munkák alapján a versenyzők szöveges beszámolója. Elmondhatjuk, hogy valamennyien összefogottan, témájukra koncentráltan mutatták be a korszak technikai változásait, öltözködését, oktatásügyét vagy éppen közlekedését. Gazdagabban tértek haza, hiszen 1956, a forradalom éve számukra már többet jelent, mint eddig.

A Bod Péter Könyvtárhasználati verseny, amely az Oktatási Minisztérium támogatásával, a Fővárosi Pedagógiai Intézet szervezésében indult el a megújulás, a XXI. század könyvtári kihívásai felé, s majd folytatódik márciusban az írásbeli elődöntővel, április végén pedig Székesfehérvárott az országos szóbeli döntővel, ahol hasonló módszerrel próbáljuk meg kiválasztani az ország legjobb könyvtárhasználó diákjait.

Hock Zsuzsanna